

французенне Кельтів, про грузинську літературу) закінчують відділ розвідок.

Далі уміщено було кілька рецензій і справоздань — огляд часописей російських за р. 1893 (Русская Мысль, Р. Архивъ, Р. Богатство, Р. Вѣстникъ, Историческій Вѣстникъ, Р. Обзоръніе, Недѣля, Живая Старина і ин.), рецензії книжок — дра Гринцевича про українське лікарство народне, дра О. Колесси — про Шевченка і Мицкевича, дра Франка Charakterystyka literatury ruskiej і ин. декотрих. На рещті кілька справоздань — про з'їзди природничий і лікарський в Москві, і деякі листи Шевченка і В. Барвінського. *

Жите і Слово, вістник літератури, історії і фольклору, почав виходити лише з початку 1894 р., книжками що два місяці (2 томи). Відповідно до цілі вістник поділяється на такі розділи: белетристика, статі наукові, материяли історичні, літературні, етнографічні, а вкінці критика й бібліографія.

В відділі науковим можна розрізнити статії загального наукового змісту і статії, що дотичать українсько-русского народа. До перших належить: статя Гастона Парі про: Пісню про Ролянда, як вступі до видрукованої тутже пісні про Ролянда в перекладі В. Щурата; Леона Фері — Будда і Буддизм; дра Генрика Бітєнйїзена — Нові напрями в дослідях мітольоґічних; дальше біографію М. Тіхонравова, владжену др. Ів. Франком; надто розправа Ол. Колесси п. з. Слідивпливу Жуковського в поезиях В. Залеского, в якій автор виказав, як Залеский живцем наслідував Жуковського, мимо того, що завсїгди категорично заявляв всюди, що язика російського добре нерзуміє і йогож літературою не користується.

До другого роду статей наукових, що дотичать нашого народа, належать:

1. Літературні стремління галицьких Русинів від 1772—1872. (Т. I ст. 207—215, 358—370; т. II ст. 69—80, 198—204, 428—451) написав Іван Заневич (псевдонім.) Єстьто статя дуже цікава, бо кидає багато світла на наше духове відродженє в послїднім столїтї, ще так мало вислїджене. На вступі констатує автор, що Русини за послїдних сто лїт поступили значно наперед, що однакж мимо того поступу стоять они позаду всїх иньших культурних народів. Опізненє се духового розвою приписує автор розчарованям і пеудачам, які Русинів на кождому кроці подибали: їм майже все уривало ся, майже нічо не удавало ся. Щоби се опізненє наглядно пояснити, написав автор характеристику літературних стремлінь галицьких Русинів, а в ній подав причини того опізненя.

До витворення літератури, каже автор, треба інтелігенції; звідкиж она взялась в Галичині? До прилученя Галичини до Австрії ніхто не знав нічого про Русинів; доперва гофрат Коранда відкрив їх, але інтелігенції і він не знайшов. Про єпископа Шептицького знав він тільки, що Шептицький єсть „der hiesige Bischof“. Були вправді коло єпископа висші духовні, але ополячені, ледви з імени звали себе Русинами; було духовенство сільське, але оно було темне, не могло інтересуватись народними справами, ані вести за собою народ. Були тоді отже омужичені міщани і селяни, інтелігенції не було. Під впливом реформ Йосифа II, почали Русини підноситись. Умер Йосиф, упали і его реформи. Реакція, яка тоді наступила, убила всі надії на відродженє Русинів. Настав отже час застою, що тревав аж до року 1848. Польські феодалі підтримували застій, з'єднуючи собі польське духовенство і національний шовінізм. Борби Русинів, меморіяли митрополитів, не помагали нічого; за впливом феодалів польських ряд видавав шкідливі розпорядження для Русинів. Серед таких відносин стала зростати руска інтелігенція з омужиченого повітства зовсім молода, нова. Але нездоровий розвиток тодішньої політики відорвав сю молоду інтелігенцію від народа, убив в ній живу звязь з народним інтересом, віру у власні сили, в животність народа і спосібність ініціятиви в публичних справах. Звідти виробилась податливість руських публичних діячів для кожного уряду, той бездушний урядовий патріотизм, що в публичнім житю проявляєсь лиш в сліпій послушности для уряду, що можна назвати патріотизмом лиш в казармах. Іноді появлялись енергічні люди, як Іван Могильницький, Йосиф Левицький, Кирило Блонський, Іван Лавровський — але їх змаганя не могли переломити перегороди, що відділяла духовенство від народа; в своїй патріотичній роботі вони остали ся чужими народови, бо роботи, до якої брали ся, не розуміли і при тодішних обставинах розуміти не могли.

Такий стан річий тревав до 1830 року. Нарав обізвав ся посеред глухого спокою свѣжий, здоровий голос Маркіяна Шашкевича і товаришів. Звідкиж взяла ся та сила оживленя, що заріла тих людей до живого діла? З публичного житя західної Европи. Дивна іронія судьби зробила так, що посередником між західною Европою і Русинами були самі Поляки. Они розпалили молодіж руску огнистими брошурами, друкованими в вільнодумній Франції, они впоїли в ню засади демократизму, бажаючи її звербувати для своїх цілій. Та змаганя ті на щастя звернули руску молодіж в иньший бік. Повстає трійця (підготовлена до національної роботи самостійними студиями над історією і етнографією Славянщини), починає ся переписка, починають ся праці літературні в народній мові, молодих людей гонить уряд, консисторія, митрополит, що й найбільше причинив ся до упадку Шашкевича і товаришів его. Та

політично-церковна реакція зробила з руської молодіжи моральних калік: тому ж то рік 1848 встав молодіж семинаричку знов ополячену, хоть вона по тридцятих роках так хапала ся до всього свого!

На тім кінчить ся одна часть тої широкої статі, що правдоподібно і в році 1895 не скінчить ся. Другою науковою статією, що відносить ся безпосереднодо Русинів, є статія д-ра Ів. Франка:

Шевченко-героєм польської революційної легенди (Т. I ст. 378—402) У вступі констатує автор сей факт, що дотепер біографії Шевченка опирали ся головню на материялах, що достарчили люде, прихильні до поета; щоб однакож біографія така була повна, оперта на тлі культурно-історичнім, належить вислухати й голосів сторін неприхильних поетови — російського чиновництва і польської шляхти на Руси. Неприхильність польської шляхти до Шевченка показуєть з того вже, що по виході „Граматики“ Куліша, домагалась она від тодішнього генерал-губернатора заборони не тільки „Граматики“ але всіх письм Куліша і Шевченка. Генерал-губернатор заборонив лиш „Граматику“ і більше нічого — і то лиш для ужитку шкільного. Дальшим доказом такої неприхильности єсть допись до „Przeglądu rzeczy polskich“, де автор причіпляє до Шевченка легенду, що підбурює мужиків до різні панів. „Dla przekonania słuchaczów o potędze zbiorowej ludu, dobywał (Шевченко) z kieszeni garść pszenicy i biorąc z niej ziarnko po ziarnku, układał je na stole, nazywając każde carem, księciem, grafem i generałem... a gdy tak ułożył całą starszoznę, brał w dłoń pełną garść pszenicy i mówił: Oto jest starszozna. a oto lud; teraz widzicie wyraźnie, gdzie car, gdzie generał. No, patrzcie, gdzie oni teraz? I to rzekłszy, garść pszenicy ciskał na owe szeregi starszozny“.

З тої легенди заключає автор, що Шевченко любив при собі носити якесь зерно,¹⁾ яким закусував після чарки — але більше нічого. По сім слідуєть варіянти сеї легенди, подані Брон. Залеским і Т. Лебединцевим, які автор уважає безпідставними, видуманими.

Звідкиж взялась та легенда? Щоби на се питанє відповісти, автор переходить коротко повстане польске 1846 року, подає ту саму легенду з Сахера — батька (Polnische Revolutionen), який вложив її в уста Сікорському, що заохочував в Горожані селян до повстаня, виказує її недоладність і неправдоподібність, щоби так промовляв коли Сікорский; оповідає про Касира Ценглевича і его діяльність, про его бурливі письма і наводить з пятого его листу (Listy ruskie, бібл. Оссолінських) ту саму легенду в зміненій формі: „Виставмо собі“ так писав Ценглевич, „царя на троні, а вколо него міністри, князі, урядники і иньшиі слуги, ко-

¹⁾ просо.

трі запродали правду, і шпігуни і декотрі пани, слуги і приятелі царські, а докола всіх ми братя, ми мир, ми люди угнетені, з приятелями, братами, апостолами нашими. Якбиśmy всі крикнули: до меча! до коси! і до ножа! якбиśmy ся всі стиснули до купи, щоби їм там було в середині? О братя, ми страшійші як саме пекло!“ Сі слова Ценгілевича уважає автор першовзором легенди, що через мандрівку дісталась на Україну і дивоглядно вістала причіплена до Шевченка.

На сю статю др. Франка написав М. Драгоманов рецензію (Житє і Слово, т. II. ст. 159—160), де справляє думки автора про заборону „Граматки“ Куліша, та про її популярність на Україні.

Статя А. Кримського Про Румянцівський Музей у Москві має подати читачеві, особливо галицкому, відомости про те, що є там цікавого такого, що належить до України. Статя не докінчена. Треба згадати, що і в вишгадана статя М. Драгоманова Стари хартії вільности, оглядаючі устрій державний у народів славянських Чехів, Поляків, говорить і про удільно-вічевий порядок у Русинів, а при тій нагоді наводить також бібліографію до того відділа. Нарешті потужно біографію самого М. Драгоманова, написану дром Франком.

На тім кінчить ся відділ науковий. Слідує відділ третій, де зібрані матеріяли історичні, літературні і етнографічні, відділ багатий і різнородний. Годить ся піднести головно варіянти апокрифу: Вандрівка Богородиці по пеклі та вперше публіковані українські апокрифи: Соломон і чорти в бочці і Апокриф про дїтство Ісусово, всі оброблені др. Франком, що подає при них замітки і дотичну літературу. Дальше звертають на себе увагу пісні про „Кошута і Кошутську війну“ др. Франка з варіянтами Осипа Роздільського; Драгоманова: матеріяли до історії українських віршів (вірші про речі церковні, на Рождество Христово і на Великдень); рівнож поодинокі пісні і казки різних збирачів. Цікавий причинок для історії нашої літератури становлять вперше опубліковані листи: Качали, Федьковича, Вол. Шашкевича і дневник Волод. Навроцького. До історії нашого суспільного життя подає цікаві причинки в урядових документах М. Зубрицький — Панщина в Мшанци в XVIII в., Спомини про конфедералів, Про панщину коло Старого міста; Др. Франко: Бунт аграрний в Якубовій Волі 1819 р., Урицькі князі при кінці XVIII в., Інтердикт в селі Кудині.

Крім тих трох відділів знаходить ся ще в „Житю і Слові“ відділ критики й бібліографії, де з українського обговорені — розвідка Сумцова про думу за Олексія Поповича, Ястребова про херсонські призвища, Житецького про думи, Колеси про Федьковича, Вробля Русекій Соловей, Христоматію Сабова и брош. Ганкевича про килимарство. Нарешті є невеликий відділ хроніки.